

Puumalan kunnan lausunto Etelä-Savon hyvinvointialueen palvelustrategiasta ja -tuotantosuunnitelmasta

Puumalan kunta kiittää mahdollisuudesta lausua Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan palvelustrategiasta ja -tuotantosuunnitelmasta.

Palvelustrategian lähtökohtana on noin 40 miljoonan euron sopeutustarve. Strategiassa sopeutuksesta pelastuspalveluihin ja konsernipalveluiden kokonaisuuteen (tilat ja tuki) kohdennettaisiin 5 miljoonaa euroa (suhteessa talousarvioon 2023 4 %), ikääntyneiden palveluiden noususta sopeutettaisiin 7 miljoonaa euroa (33 % noususta), erikoissairaanhoidosta vähintään 20 miljoonaa euroa ja sosiaalipalveluiden sopeutustavoite on tarpeen aleneman mukainen 8 miljoonaa euroa muissa kuin vammaispalveluissa.

Palvelustrategia

Yleistä palvelustrategiasta, edunvalvonnasta ja rahoitusperusteista

Yleisesti Puumalan kunta toteaa, että perusterveydenhuollon kehittäminen tulee turvata koko alueella. Palvelutuotantosuunnitelman toimenpiteet keskittyvät tiiviisti perusterveydenhuollon, sosiaalipalveluiden ja pelastuspalveluiden alueille, mutta erikoissairaanhoidon osalta toimenpiteet (20 miljoonan euron sopeutustarve) jäävät epäselvemmiksi. Sopeutustavoitteen euromääräisessä asetannassa on syytä huomioida myös se, että lopullisia rahoituslaskelmia ei ole vielä hyvinvointialueilla eikä kunnilla.

Puumalan kunta vahvana vapaa-ajan asumisen kuntana painottaa, että Eloisan tulee tehdä aktiivista vaikuttamista yhteistyössä kuntien kanssa, jotta hyvinvointialueiden rahoituslaki muutettaisiin. Nykyisin vapaa-ajan asuminen ja sen vaikutus palvelu- sekä rahoitustarpeeseen eivät ole kriteerejä hyvinvointialueiden rahoituksessa. Lainsäädäntöä täytyy muuttaa siten, että vapaa-ajan asuminen tulee asettaa rahoituslakiin yhdeksi tekijäksi.

Etelä-Savon hyvinvointialue on tuottanut kuntien käyttöön elokuussa 2023 arvioita vapaa-ajan asumisen kustannuksista pelastustoimelle. Etelä-Savossa näkyy vuodenaikainen vaihtelu pelastustoimen tehtävissä. Kesällä pelastustoimi nostaa henkilöstön valmiutta, koska tehtävämäärä on selvästi suurempia kesäkuukausina muihin kuukausiin verrattuna. Näiden toimenpiteiden yhteenlaskettu kustannus on noin 100 000 euroa. Pelastustoimen tehtävämäärää kasvaa objektiivisesti arvioiden noin 300 tehtävällä kesäkuukausina. Asukasmäärä korreloi vahvasti onnettomuuksia. Etelä-Savossa on heinäkuussa keskimäärin 83 000 asukasta enemmän kuin virallisessa väestötilastossa. Yhden yksittäisen pelastustehtävän henkilöstökustannusten voi

Puumala

arvioida olevan keskimäärin noin 1060 eur/ tehtävä sopimuspalokuntien paloasemilla. Kun valtaosa noin 300 lisääntyneistä tehtävistä hoidetaan sopimuspalokuntien toimesta, niin voidaan arvioida, että kesäkuukausien lisääntynyt tehtävämäärä aiheuttaa noin 420 000 euron kustannukset yhteensä Etelä-Savon hyvinvointialueen pelastustoimelle. *Puumalan kunta esittää, että hyvinvointialueen tulee edunvalvonnan tehostamiseksi tuottaa vastaavanlainen arviolaskema terveyspalveluiden osalta.*

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Eloisan arvopohja vaikuttaa hyvältä, mutta kysymysmerkiksi jää, miten esim. yhdenvertaisuus (Palvelumme ovat kaikkien lähellä ja tukena) toteutuu.

Suunnitelma (mm. strategiaan pohjaavat tavoitteet, resurssit, vastuut ja mittarit sekä ajatus hyvinvointitiedolla johtamisesta) vaikuttaa hyvältä ja selkeältä. Suunnitelmassa mainitaan, että tietoa tarkastellaan ikäluokittain hyvinvointialueella ja kunnissa. Tässä on huomioitava pienet kunnat, sillä eksaktia tietoa ei ole saatavana esimerkiksi kouluterveyskyselystä, jos lasten ja nuorten ikäluokka on pieni. Jotenkin pitäisi pystyä takaamaan se, että myös pienet kunnat saavat riittävästi tietoa väestöstään.

Kiristyvien resurssien tilanteessa tulisi sekä hyvinvointialueen toimintojen että kunnan toimintojen kautta tavoitella sitä, että ihmisten oma vastuu terveydestä ja toimintakyvystä vahvistuu. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ tukee ihmisten valmiuksia pitää huolta omasta toimintakyvystään ja hyvinvoinnistaan.

Ikäohjelma

Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelma vuoteen 2030 on hyvä pohja, jota kunnat pystyvät hyödyntämään omissa suunnitelmissaan.

Ikäneuvolan kehittäminen tulee olemaan merkittävä osa ennaltaehkäisevää työtä ja sen näkyväksi saaminen asiakaskunnalle on äärimmäisen tärkeää.

Kiinteistö- ja tilastrategia

Kiinteistöjen ja tilojen tulevaisuus riippuu luonnollisesti palveluverkkorakenteesta. Kuntien kannalta olennaista on pitkäaikainen sitoutuminen toteutettujen toimintojen sijoitusratkaisuihin. On lisäksi olennaista, että henkilökunta sitoutetaan yhteisten pelisääntöjen noudattamiseen tilojen käytön osalta.

Pienempien kuntien osalta tietoturva ja luottamuksellisten asioiden käsittely asiakaspalvelutilanteissa voi olla haasteellista toteuttaa täydellisesti. Vaikeutena on potentiaalisten työ- ja palvelupisteiden rajallinen lukumäärä. Ratkaisut tulee tehdä räätälityönä.

Hiilijalanjälkitarkastelut ovat mahdollisia uudis- ja peruskorjauskohteissa.

Mahdollisesti tarpeettomiksi eli tyhjilleen jääville toimitiloille voi olla vaikeaa löytää uutta käyttöä.

Luonnosasiakirjan mukaan Etelä-Savon hyvinvointialueella on tällä hetkellä maan keskiarvoon verrattuna 47 % enemmän tiloja asukasta kohden. Eloisan kiinteistöstrategian tavoitteena on, että maan keskitaso saavutetaan ja että kuntien vuokratasoa lasketaan. Käytännössä tavoitteeseen pääseminen vaatisi kunnilta vuokratuista tiloista luopumista ja kaikista yksityisistä tiloista luopumista. Puumalan kunta pitää kiinteistökantaa koskevaa tavoitetta huonosti perusteltuna siitä näkökulmasta, ettei tavoite huomioi palveluiden saavutettavuutta ja sitä, että kaksi sairaalakampusta sitoo itsessään neliöitä kaupunkeihin. *Prosenttitavoitekirjaus tulee poistaa.*

Kunnilta vuokrattavia tiloja on yhteensä 127 000 hm², mikä on reilu kolmannes kaikista tiloista. Kaikkia vuokranantajia (yksityiset ja kunnat) tulee kohdella yhdenvertaisesti eikä kuntakohtaisiin vuokra-alennuksiin tulisi mennä tai vähintäänkin ne tulee toteuttaa yhtenäisin perustein eri paikkakuntien ja vuokranantajien välillä. Tilojen vuokrien tulee olla tasolla, joka kattaa pääoma- ja käyttökustannukset. Vuokrasopimusten aikamääreistä tulee pitää kiinni ja alueelle tulee luoda yhtenäiset periaatteet kiinteistöjen vuokraamiselle.

Palvelutuotantosuunnitelma

Terveyspalveluiden tuotantosuunnitelma

Palvelutuotantosuunnitelmassa Puumalaan on määriteltynä sote-asetat. Luonnoksen mukaan näillä sote-asetilla tuotetaan lähipalveluna eniten käytetyt avoterveydenhuollon palvelut, laboratorion näytteenoton, fysioterapian, suun terveydenhuollon sekä neuvolan palvelut Mäntyharjulla, Juvalla ja Kangasniemellä. Kartoissa myös Puumala on mainittu sote-asetana. *Tekstiin tulee tehdä kirjaus siitä, että Puumalassa on sote-asetama. Puumalan kunta pitää sote-asetama -linjausta kuntalaisten ja monipaikkaisten ihmisten näkökulmasta erittäin hyvänä ja tarkastelussa on selvästi huomioitu saavutettavuus, palvelutarve sekä kausiasukkaiden määrä.*

Palvelutuotantosuunnitelmassa tulee tarkemmin kuvata ja määritellä sote-keskuksien, sote-yksiköiden ja sote-pisteiden palvelutasoa. On myös määriteltävä selkeämmin, mitä liikkuva palvelu tarkoittaa (liikkuuko asiakas vai ammattilainen).

Puumalan kunta tunnistaa sen haasteen, että tulevaisuuden palvelutuotannon keskeinen tekijä on työvoiman saatavuus. Mikäli osaavaa ja sitoutunutta henkilöstöä ei löydy, on sote-palveluiden saatavuus vaarassa. *Puumalan kunta esittää Eloisalle, että Eloisan ja kuntien välille tulee luoda senkaltainen toimintakulttuuri, että rekrytointeja toteutetaan yhteistyökumppanuuden kautta.* Puumalassa on tästä hyviä kokemuksia jo Essote kuntayhtymän ajalta. Jatkossa tähän on kuntien puolelta entistäkin paremmat mahdollisuudet, kun odotettu TE-palvelu-uudistus toteutuu ja TE-

Puumala

palvelut siirtyvät kuntien vastuulle. Yhteistyöpinta on siltäkin osin valmiina. Kriittisten työtehtävien rekrytointiprosesseja tulee suunnitella yhteistyössä hyvissä ajoin. Kuntien tulee tukea Eloisaa rekrytointiprosessien aikana, esimerkiksi tukemalla uuden henkilökunnan asumisratkaisujen ja juurtumisen järjestymistä.

Digitaaliset palvelut

Hyvinvointialueelle tulee hankkia yhteinen tietojärjestelmä, mikä kehittäisi palveluprosesseja ja mahdollistaisi asiakkaan tarpeisiin vastaamista sekä digitaalisten palveluihin vastaamista. Digitaalisten palveluiden kehittämisen perusedellytys on, että koko alue on samassa potilastietojärjestelmässä. Tämä on palvelutuotantosuunnitelmassa tunnistettu, mutta tarkoittaa myös varautumista tietojärjestelmäinvestoinnin valmisteluun ja rahoitukseen. *Tietojärjestelmien yhtenäistämässä tulee huomioida yhteistoiminta-alueiden tietojärjestelmäpohja. Digitaalisia palveluja tulee tuoda laajasti palvelutuotantoon ja erityisesti hyödynnettynä niissä asiakassegmenteissä, joilla on valmius näitä käyttää* (esimerkkinä Terveystalon tuottamat palvelut).

Kiinteistöt

Vuorattujen tilojen supistaminen on perusteltua, mikäli toiminnallisesti palveluja voidaan viedä samoihin tiloihin. Tällöin tyhjäksi jäävistä tiloista voidaan hallitusti luopua. *Puumalan kunnalla on valmius neuvotella kiinteistöjen tehokkaammasta käytöstä, mutta kuitenkin sillä edellytyksellä, ettei asiakkaiden palvelun ja/tai asumisen laatu kärsi tilojenkäytön tehostamistoimien myötä.* Vuokratiloista luopuminen ei voi olla yksipuolista sopimusten irtisanomista ilman etukäteisneuvottelua.

Suun terveydenhuolto

Palvelutuotantosuunnitelmassa on kirjattuna, että suun terveydenhuollon palveluja keskitetään merkittävästi. *Puumalan kunta pitää kirjausta erittäin huonona siksi, että keskittäminen heikentää ihmisten mahdollisuuksia saada perustason palveluja.* Suun terveydenhuollon palvelut kannattaa pikemminkin järjestää osa-aikaisena palveluna ja toimintaa pystyy kehittämään esimerkiksi siten, että eri asiakassegmenteille on varattuna/korvamerkittynä ns. kiintiöaikoja. Tästä esimerkkinä voisi olla palvelukeskuksen ikäihmisten asumispalveluiden asiakkaille kiintiöidyt hoitoajat.

Puumalan osalta suun terveydenhuollon huonoa nykytilannetta ei voi perustella työvoiman saatavuuden vaikeuksilla. Vaikka rekrytointiprosessin aikana on yhteistyö ollut hyvällä tasolla, oli tilanteen (eläköitymisten) ennakointi kriittisesti myöhässä. Kunta katsoo, että rekrytoinnissa on edelleen mahdollisuus onnistua prosessia jatkamalla.

Lisäksi Puumalan kunta katsoo, että esimerkiksi koululaisten suun terveydenhuollon järjestämiseen on hyvä tuoda uusia ja muilla hyvinvointialueilla jo kokeiltuja ratkaisuja, kuten liikkuvat hoitoyksiköt (esim. Siun soten liikuteltava hammashoitoyksikkö). Puumalalaisen koululaisen hammashoitokäynti Mikkelissä aiheuttaa yli puolen päivän, jopa kokonaisen päivän poissaolon koululaiselle sekä hänen huoltajalleen.

Mielenterveys- ja päihdepalvelut

Riskit ovat huomioitu hyvin, eli karkaavatko kustannukset entisestään, jos ostopalvelujen tarve (esim. asumispalvelut) nousee? Palvelutarve kasvanee jatkuvasti.

Sosiaalipalveluiden tuotantosuunnitelma

Lapsiperhepalvelut

THL:n näkemys neuvola-, opiskeluhoolto- ja sosiaalihuollon peruspalveluiden lisäämisestä ja yhteistyön vahvistamisesta (kuluva hallituskauden aikana) on hyvä linjaus isomprien ongelmien ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Tämän näkemyksen huomioon ottamista myös Eloisan alueella toivotaan.

Sähköisen perhekeskuksen ja palvelutietovarannon käyttöönotto hieman epäilyttävät. Miten tehokkaasti ja hyvin tulevat toimimaan?

Nyt lausuntokierroksella oleva maakunnallinen opiskeluhooltosuunnitelma vaatii vielä paljon työstämistä.

Lastensuojelupalvelut

Lastensuojelun asiakasmäärät sekä avohuollossa että kodin ulkopuolelle sijoitettujen osalta ovat erittäin korkeat Etelä-Savossa koko maan lukuihin verrattuna, joten asiaan ja ennaltaehkäiseviin toimiin on panostettava.

Systeminen työskentelymalli vaikuttaa hyvältä toimintatavalta.

Suunnitellut toimenpiteet (mm. uudet lastensuojeluyksiköt ja tehostettu perhetyö) vaikuttavat toimivilta. Lastensuojeluyksiköiden toimintaan tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota entistä vahvemmin.

Vammaispalvelut

Puumalan kunnalla on valmius tehdä Eloisan kanssa suunnitelma kehitysvammaisten palveluasumisen uudelleen sijoittumisesta.

Ikääntyneiden palvelut

Arjen tuki- ja etäpalvelut

On huomioitava, että Etelä-Savo on Suomen ikääntynein maakunta. Ikäohjelman tavoitteen mukaan vuoteen 2025 mennessä kotona asuu 94 % eteläsavolaisista 75-vuotta täyttäneistä. Tämä lisää kotiin tuotettavien palveluiden tarvetta, sillä kaikkea ei pystytä hoitamaan etänä. Kotiin tuotettavien palveluiden määrän lisääntyminen lisää puolestaan siirtymäkustannuksia. Iso kysymys on myös työntekijöiden saatavuus.

Digipalveluiden lisääntymisen yhtenä haittavaikutuksena voi olla palvelua käyttävien sosiaalisen hyvinvoinnin heikkeneminen ja yksinäisyyden lisääntyminen. Digipalveluiden osalta on huomioitava myös digitaalisten laitteiden hankinta- ja käyttökustannukset niiden henkilöiden kohdalla, jotka eivät ole esimerkiksi kotipalvelun asiakkaita. Kaikilla ei ole välttämättä mahdollisuuksia hankkia ja käyttää niitä paitsi rahallisten resurssien puitteissa niin myös puutteellisen tieto-taitotason vuoksi. Tämän vuoksi on syytä kohdentaa digipalveluita niihin asiakassegmentteihin, joissa digivalmiudet ovat vahvemmalla tasolla sekä toki niille ikäihmisille, joilla digivalmiutta on.

Etäpalvelujen lisäämisessä on huomioitava, että ne eivät sovellu kaikille (esim. muistisairaat), joten palvelusuunnittelu on äärimmäisen olennaista. Etähoiva ei ole nimenä kovin vetävä eikä vanhuusiän arvostusta palveleva.

Puumalan erityispiirteenä kunnan maantieteellinen rikkonaisuus (vesistöt), jolloin kotihoidon järjestäminen on aina haasteellisempaa. Ennaltaehkäisevän hoitotyön merkitys korostuu. Tärkeää on, että sairaanhoitajien työnkuva sallii hoidon suunnittelun ja koordinoinnin ja näin osaltaan välttyttäisiin erikoissairaanhoidon kuormittamiselta. Tämä vaatii vastuiden selkeyttä ja hyvää johtamista. Henkilöstöresurssien kohdentaminen oikein on olennaista.

Kunnan maantieteellinen rikkonaisuus on myös riski ikäohjelmassa mainitulle yhdenvertaisuudelle, minkä vuoksi sen toteutumiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Ikäihmisten kotona asuminen turvallisesti mahdollisimman pitkään on mahdollistettava Puumalassakin, vaikka se vaatisikin resursseja hieman enemmän.

Palvelurakennemuutoksessa tavoitellaan sitä, että yhteistyö järjestöjen, tukiverkoston ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa lisääntyy. Tässä yhteydessä suunnitelmassa mainitaan, että kunnilla ja vanhusneuvostoilla on merkittävä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Tämä näkemys

Puumala

kaipaa tarkennusta. Ylipäänsä rajapintayhteistyö kuntien ja hyvinvointialueen välillä vaatii selkeyttä. Mikä on kenenkin rooli ja vastuu.

Löytävä vanhustyö kuulostaa käsitteenä hyvältä ja sitä sananmukaisesti tarvitaan.

Ikäneuvolatoiminnan kehittäminen vaikuttaa hyvältä ratkaisulta.

Palvelujen saavutettavuuden heikkeneminen voi viivästyttää hoitoon hakeutumista. Tästä voi puolestaan seurata entistä kalliimmat ja pitkäkestoisemmat hoidot sekä mahdollisen sairauden tai vamman paheneminen.

Asumispalvelut

Puumalassa on mahdollisuus osoittaa tiloja pitkäaikaiseen perhehoitotoimintaan.

Pelastus- ja turvallisuuspalvelujen tuotantosuunnitelma

Puumalan kunta pitää ensiarvoisen tärkeänä sitä, että ns. monitoimiyksikkömalli jatkuu. Kirjaus on lisättävä palvelutuotantosuunnitelmaan (s. 261). Pelastustoimelta on varmistettu, että monitoimiyksikkö jatkaa Puumalassa.

Yksikkö muodostuu moniammatillisesta työparista, jossa palomies ja ensihoitaja ovat hälytysvalmiudessa ympäri vuorokauden kaikkina viikonpäivinä. Pitkät etäisyydet ja vesistöisyys voivat aiheuttaa vaikeita tilanteita onnettomuuden tai sairauskohtauksen sattuessa.

Saimaan öljyonnettomuuksiin varautuminen on otettava huomioon palvelutasopäätöksen valmistelussa.

Nuorten ja muidenkin henkilöiden houkuttelemista sopimuspalokuntatoimintaan lisättävä.

Pelastuslaitoksen koordinoiva rooli viime aikojen kriisien tihentymisen ajassa on ollut laadultaan ensiluokkaista, joten yhteistyötä tällä mallilla on syytä jatkaa.

Turvallisuuspalvelut

Toimialat läpäisevä palveluprosessi ja asiantuntijoiden yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyötä tässäkin jatkettava.

Konsernipalveluiden tuotantosuunnitelma

Tila- ja tukipalvelut

Kunnilta vuokrattavien tilojen osalta tulee sopia yhtenäiset vuokrausperiaatteet.

Ruoka- ja puhtauspalveluiden ostaminen in-house -yhtiöltä (Järvi-Saimaan Palvelut Oy) näyttää kunnan näkökulmasta toimivan varsin hyvin. Puumalassa paikallinen ateriatuotanto on pitkien kuljetusmatkojen (suurempi hiilijalanjälki) vuoksi välttämättömyys sekä huoltovarmuuskysymys. *Puumalan kunta ei pidä tarkoituksenmukaisena ateriatuotannon keskittämistä.*

Vaikutusten arviointi

Mielenterveyteen liittyvät vaikutukset olisi voinut arvioida suoraan mielenterveysvaikutusten arvioinnin mukaisesti.

Lapsivaikutusten arviointi puuttuu kokonaan.